

ДРАМАТИЧНИ ЧЕТРНАЕСТИ ДЕЦЕМБАР У ДРЕНОВИ

Врховни штаб на челу с другом Титом првог децембра 1941. године прешао је реку Увац преко моста и стигао у Радоињу. Командант Главног штаба за Санџак Владимир Кнежевић са групом партизана порушио је после тога мост на Увцу. Врховни штаб за ноћио је у кући Милеве Жугић у Радоињи. Сутрадан, другог децембра Врховни штаб је преко Козомора и Бистрице пред вече прешао у Дренову и сместио се у кући Милоша Дивца. Ова кућа налазила се под самим Битовиком и у стратегијском погледу није била на погодном месту, јер се с овог места није имао преглед околног положаја за случај евентуалног напада.

Био сам тада у Дреновској позадинској партизанској чети. Друг Тито је сазнао да наша чета нема довољно оружја па нам је доделио седам пушака и нешто муниције.

Са неким члановима Врховног штаба друг Тито је ноћу између четвртог и петог децембра испод Дреновске реке прешао на леву страну Лима и задржао се у селу Избичњу два дана. Одатле се поново вратио у Дренову и увече шестог децембра напустио Дивчеву кућу и прешао са Врховним штабом у кућу Петра Радаковића под Златаром.

Приликом преласка Врховног штаба на леву страну Лима једна група бораца Дреновске позадинске чете обезбеђивала је прелаз. Групом је командовао командир наше чете Милош Дивац, а у групи -су били још Михаило Кнежевић, Дмитар Радаковић, Миленко Радаковић, Неџо Мустајбеговић, Миливоје Романдић, Никола Дучић и ја. Кад се Врховни штаб враћао у Дренову, борци из ове групе Миленко Радаковић и Никола Дучић довели су коње до Лима.

У кући Петра Радаковића у Дренови одржана је 7. децембра историјска седница Политбироа Централног комитета КПЈ на којој је, поред осталог, донета одлука о формирању Прве пролетерске бригаде. О том је некад било извесних недоумица све до фебруара 1976. године, а тада је Кабинет Председника Републике, у писму упућеном Савезу бораца Србије, известио да су се браћа Радаковићи, Милоје, Миленко и Јован из Дренове код Пријепоља „молбом обратили другу Председнику да потврди да је ОДЛУКА

0 формирању Прве пролетерске бригаде донета у њиховој кући, што је друг Председник и ПОТВРДИО".

Још док се налазио у кући Милоша Дивца друг Тито је оби-лазио околину. На превоју између Битовика и Златара запазио је кућу Петра Радаковића. Поред ње пролази стари каравански пут Пријепоље — Нова Варош. Источно од ове куће, према селу Ко-сатици, налазе се три добро очувана шанца из Карађорђевог вре-мена, један доста близу Петрове куће, а два нешто даље. Одавде се пружа одличан поглед на околину. Усамљена кућа Петра Рада-ковића са стратегијског гледишта била је веома погодна. Осим то-га, Петар је имао две добре куће и друге грађевине око кућа. Сво-ју новију кућу Петар је уступио Врховном штабу, а он се са уку-ћанима сместио у старој кући, где се спремала храна и за поро-дицу и за чланове Врховног штаба.

Италијанска команда из Пријепоља сазнала је преко дома-ћих издајника о партизанским јединицама у Дренови. Италијани су припремили врло подмукао напад на Дренову. Четрнаестог де-цембра 1941. године у саму зору уз стрмо село Расно кренула је из Пријепоља дугачка колона италијанских фашистичких војника. Били су то делови дивизије „Пустерија“¹ којом је командовао Ђо-вани Еспозито. Италијани су са собом водили мазге натоварене лаким брдским артиљеријским оружјем, баљачима, митраљезима и муницијом. Кад је стигла на врх села Расна, ова колона се по-делила. Десни део колоне наступао је даље ка Тетаји, а леви део преко Равних шума у правцу Горње Дренове и Битовика. Нешто даље ове две групе су се поново поделиле тако да су италијанске снаге наступале према кући Петра Радаковића у четири колоне, распоређене у облику потковице.

Тог јутра био је пао мањи снег. Време је било суво и хладно. Густа магла прекрила је околину, због чега се није могло лако приметити кретање непријатеља. Италијани су, изгледа, били пла-нирали да напад почне истовремено, али их је у томе омела маг-ла. Неке њихове колоне су очевидно закасниле. Највише је за-каснила колона која је подилазила Битовику с леве стране.

Док су Италијани подилазили положаје у Дренови, у кућама Милојице и Ђорђа Радаковића одмарала се Ужичка омладинска чета, којом је командовао Никола Љубичић. Да су Италијани овим правцем стигли на време, сукобили би се са Ужичком омладинском четом и ту би се вероватно развила борба пуна неизвесности. Ме-ђутим, Ужичка омладинска чета је раније кренула одатле, јер је позвана у помоћ Врховном штабу пре него што су Италијани до ње стигли.

Ударна италијанска колона ишла је право кући Петра Рада-ковића преко Пилатовца. Ову колону први је приметио стари и искусни ратник из првог светског рата Петар Радаковић. Он је као и сваког дана ранио. И овог јутра поранио је и изишао да

обиђе и нахрани евоју стоку и партизанске коње, који су били у његовој стаји. Док је извлачио сено из котара, кроз маглу је угледао како наступа нека војска. Без оклевања је потрчао према Врховном штабу и стражару који се налазио испред куће узбуђено повикао:

— Иде нека војска! . . .

Стражар је то брзо пренео Штабу. Друг Тито је истрчао, узео један двоглед, али пошто је тај био неисправан затражио је брзо други. Кад је мало осмотрио и видео да прилазе Италијани, командовао је „К'оружју!“.

Из куће су истрчали сви који су се ту затекли, узели заклоне иза зграда и отворили ватру. Италијани су били стигли већ на око две стотине хметара од места где се налазила кућа Петра Радаковића. Друг Тито је тада послао курира да оде у Ужичку омладинску чету, која се налазила око три километра одавде. Командир Ужичке омладинске чете Никола Љубичић је о покрету Италијана сазнао и пре долаока курира из Врховног штаба, јер га је о томе обавестио Сретко Радаковић, борац Милешевске партизанске чете, који се случајно нашао у Дренови.

Чим је схватио да стижу Италијани, Петар Радаковић је отрчао у стају где су се налазили коњи Врховног штаба. Брзо је поскидао уларе и истерао коње напоље. Титов коњ, зелене боје, енглеске пасмине, налетео је на италијански строј и Италијани су га заробили. Хватање коња италијанске војнике је неко време држало те нису јуришали на Петрову кућу.

Ужичка омладинска чета с командиром Љубичићем стигла је до места на коме се налазио Врховни штаб усиљеним маршом, веома брзо, за двадесетак минута, Одмах је заузела положај на Дубравским косама и изненадном жестоком ватром успорила надирање Италијана. Са овом четом налазио се и Сретко Радаковић, који је добро познавао терен. У исто време једна група бораца Дреновске позадинске чете заузела је положај лево од Карауле и одатле засула ватром италијанску колону, спречавајући је да избије на сеоски пут према Новој Вароши, којим је Врховни штаб Једино могао да одступи. Убрзо је једна група бораца Дреновске чете припуцала на италијанску колону и са Добре стране. Ова група бораца Дреновске чете била је раније упућена да обиђе Краљевачки батахвон, који се у том моменту затекао у селу Косатици испод Златара. Везу с овим батаљоном стално је одржавала Дреновска позадинска чета, али овом приликом Дреновска чета није успела да оствари контакт с Краљевчанима, јер је Дренову и Косатицу преграђивао гробен, а осим тога и прилично велика удаљеност. То је омогућило Италијанима да заузму гробен између Дренове и Косатице и спрече Краљевачки батаљон да помогне Врховном штабу.

Италијанска артиљерија, минобацачи и тешки митраљеви тукли су положаје Ужичке омладинске чете са Биокова брда и Пила-

товца. Срећом, њихова ватра није била прецизна због магле, али је нешто касније усредсређена на засеок Врањак, где се налазила кућа Петра Радаковића. У таквој ситуацији Врховни штаб био је принуђен на повлачење.

Одступање је извршено у највећем реду и без панике. Одређен је правац одступања преко Међушрја и Дражевића за Нову Варош. Са Врховним штабом повукао се и њихов домаћин Петар Радаковић, кога је друг Тито посебно ценио и призивао, а у том моменту саопштио му је да се сви његови укућани спреме и беже.

Сутрадан у рану зору Петар Радаковић се из Дражевића вратио да обиђе своју кућу у Дренови. Нашао је једно огромно згариште. Италијани су све уништили и спалили. Куће Петрове браће Милојице и Ђорђа, на превоју између Битовика и Златара, биле су опљачкане. Италијани су однели све што се могло понети. Отерали су стоку, попалили сву сточну храну, све претворили у пустош. Била је спаљена и кућа Михајила Кнежевића, као и куће и зграде Михајила Романдића и Велимира Дучића. Цео горњи део Дренове био је потпуно опљачкан. Италијани су отерали стоку, однели жито, купили кокоши и девојачку спрему, ракију, сир, кајмак, све товарили на мазге и опљачкане коње и терали. Многим људима спаљена је и сточна храна. Из буради су пили ракију и пошто су се изнапијали бурад су избацивали напоље и котрљали низ брдо.

Најгнуснији злочин Италијани су извршили над члановима породице Петра Радаковића. Петров син Милоје тада се налазио у Милешевској партизанској чети, а само недељу дана пре тога Милојева жена а Петрова снаха Јулка родила је близанце, дечака и девојчицу. Новорођенчадима је кумовао лично друг Тито. Дао им је имена: Слободан и Слободанка. Италијани су пристигли Петрову снаху Јулку и четрнаестогодишњу ћерку Савку и у једној долини између Петрове куће и шанца стрељали су их.

Италијани су том приликом похватали и убили још изван број недужних мештана. Убијени су, поред осталих Драгољуб Несторовић, Хасан Мустафић, Сретен Романдић, Радован Петрић, Новица Петрић и Петар Пушица. Враћајући се у Пријепоље, после напада на Дренову, Италијани су успут похватили још неколико недужних људи и натерали их да терају опљачкану стоку. У тој групи похватани су Милојица Дучић, Велимир Дучић, Вуле Дучић, Недељко Дучић, Ратко Радаковић и Вида Радаковић. Ратко Радаковић и његова жена Вида успели су да заварају пијане Италијане и да са Јовца побегну. Искусни ратник Ратко Радаковић је чак успео да врати једног опљачканог вола. Вуле Дучић и Недељко Дучић су после неколико дана из Пријепоља спроведени у логор у Подгорици.

Петнаестог децембра и ја сам пошао с једном групом бораца Дреновске позадинске чете да видимо шта се догодило код наших кућа у Дренови. Заједно са мном били су Михајило Кнежевић,

Дмитар Радаковић и Никола Дучић. Нашли смо само згаришта. На згариштима смо налазили испечену стоку. Минобацачка граната пошдила је и запалила шталу у којој су била говеда, На оном месту где се налазила чета Николе Љубичића секли смо с печене љубине изгорелих говеда парче по парче тог необичног печења и јели, јер смо били ужасно гладни.

После напада у Дренови, Врховни штаб се повлачио преко доста неприступачних терена Међугорја и Дражевића. Италијани су имали своју посаду у Бистрици, којој је стављено у задатак да пресече одступницу. Намеру ове Италијанске посаде омеле су Дреновска позадинска чета и Бистричка чета, које су запоселе погодне терене и тукле италијанску посаду тако да је њихов план затварања одступнице пропао.

Велику заслугу за успешну одбрану Врховног штаба имала је Ужичка омладинска чета под командом Николе Љубичића, која је највише допринела да италијанским фашистичким војницима не успе подмукли напад. Из Ужичке омладинске чете три борца су тада рањена, а неколико их је контузовано. Рањен је и Мијо Љулић, командир чете позадинских бораца.

На месту где је некад била кућа Петра Радаковића на обронцима Златара после рата установљен је традиционални партизански вашар, где се омладина сакупља и сећа драматичних тренутака из децембра 1941. године.

Петко РАДАКОВИЋ.